

ПСИХОЛОГІЯ. СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА. РОБОТА З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

УДК 378.091.2:37.015.3]:376
DOI: 10.37026/2520-6427-2025-122-2-82-88

Алла КОЧУБЕЙ,
кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри суспільних
Національного університету
водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0002-6425-5411
e-mail: a.v.kochubei@nuwm.edu.ua

Валентина СОКАЛЬ,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри суспільних дисциплін
Національного університету водного господарства
та природокористування,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0003-0243-4542
e-mail: v.a.sokal@nuwm.edu.ua

Світлана ЯКУБОВСЬКА,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри суспільних дисциплін
Національного університету водного господарства
та природокористування,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0002-7634-8164
e-mail: s.s.yakubovska@nuwm.edu.ua

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОГО КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО ІНКЛЮЗІЇ

Анотація. У статті розглянуто проблему освітньої інклюзії в закладі вищої освіти, зокрема формування рівного доступу до навчання всіх громадян без будь-якої дискримінації; впровадження інклюзивної освіти на всіх рівнях – від початкової, загальної й до повної вищої освіти; перетворення закладів вищої освіти в інклюзивні освітні простори, які підтримують усіх учасників освітнього процесу.

Проаналізовано сучасні теорії інклюзивного навчання, ключові фактори філософії інклюзивності в системі вищої освіти, а саме: інституційно-організаційний; людиновимірний (індивідуальне й суспільне сприйняття ідеї інклюзивності як фундаментальної та безальтернативної гуманістичної та демократичної цінності), що в процесі впровадження інклюзії в закладі вищої освіти враховує психологічні особливості студентів з особливими освітніми потребами та бар'єри, які виникають за умов спільного навчання (низький загальний рівень теоретичної підготовки й неконкурентоспроможність абітурієнтів

з інвалідністю порівняно із нормативними абітурієнтами; неготовність матеріальної бази та штату закладу вищої освіти до навчання студентів з інвалідністю, сучасних науково-педагогічних працівників до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища, а також студентського культурно-освітнього середовища до інклюзії; непридатність традиційних педагогічних методів і форм навчання до роботи в інклюзивному освітньому середовищі).

Окреслено основні компоненти психологічної готовності студентського культурно-освітнього середовища до інклюзії, а саме: психологічну адаптацію та розвиток просвітницької роботи зі студентами з питань спільного навчання завдяки залученню до культурних програм та екскурсій, створення клубів для спілкування студентів із нормативним розвитком та з особливими освітніми потребами, надання їм підтримки однокурсниками.

Визначено поняття психологічної готовності студентського культурно-освітнього середовища до

інклюзії та обґрунтовано основні педагогічні умови формування такої готовності в закладі вищої освіти.

Ключові слова: психологічна готовність, студентське культурно-освітнє середовище, особа з

особливими освітніми потребами, готовність студентського середовища до інклюзії, інклюзія в закладі вищої освіти.

Alla KOCHUBEI,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of Social Sciences,
National University of Water
and Environmental Engineering,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0002-6425-5411
e-mail: a.v.kochubei@nuwm.edu.ua

Valentina SOKAL,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor,
Head of the Department of Social Sciences,
National University of Water
and Environmental Engineering,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0003-0243-4542
e-mail: v.a.sokal@nuwm.edu.ua

Svitlana YAKUBOVSKA,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of Social Sciences
National University of Water
and Environmental Engineering,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0002-7634-8164
e-mail: s.s.yakubovska@nuwm.edu.ua

FORMATION OF THE READINESS OF THE STUDENT CULTURAL AND EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF THE HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION FOR INCLUSION

Abstract. The article considers the problem of educational inclusion in higher education, the formation of equal access to education for all citizens regardless of any discriminatory characteristics; the implementation of inclusive education at all levels, from primary general to full higher education; the transformation of higher education institutions into inclusive educational spaces that support all participants in the educational process.

Modern theories of inclusive education, key factors of the philosophy of inclusion in the higher education system, in particular, institutional and organizational (the ability at the state, private or public level to create an inclusive space in a higher education institution) are analyzed. human-dimensional (individual and public perception of the idea of inclusion as a fundamental and unalternative humanistic and democratic value), which, in the process of implementing inclusion in higher education, takes into account the psychological characteristics of students with

disabilities and the barriers that arise during joint education (low general level of theoretical training and uncompetitiveness of applicants with disabilities compared to normative applicants, unpreparedness of the material base and staff of higher education institutions for teaching students with disabilities, unpreparedness of modern scientific and pedagogical workers to work in an inclusive educational environment, unsuitability of traditional pedagogical methods and forms of training for work in an inclusive educational environment, unpreparedness of the student cultural and educational environment for inclusion).

The following components of the psychological readiness of the student cultural and educational environment for inclusion are outlined: psychological adaptation and development of educational work with students on issues of joint learning in the form of involvement in cultural programs and excursions, creation of clubs for

communication of students with special educational needs and provision of support to their classmates.

The concept of psychological readiness of the student cultural and educational environment for inclusion is defined. The pedagogical conditions for the formation of psychological readiness of the student cultural and educational environment for inclusion in higher education institutions are substantiated.

Key words: *psychological readiness, student cultural and educational environment, person with special educational needs, readiness of the student environment for inclusion, inclusion in a higher education institution.*

Постановка проблеми. Освітня інклюзія на сучасному етапі розвитку суспільства є загальносвітньою тенденцією. Про актуальність означеного питання йдеться і в законодавчих документах. Так, у Законі України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» (2017) наголошується, що «формування освітньої інклюзії зіштовхується з різними викликами, головним серед яких сьогодні є виховання толерантного ставлення всіх громадян до неоднаковості й специфіки інших, створення таких умов, за яких нормою вважається ставитися з повагою до гідності кожного, незалежно від того, чи має людина особливі освітні потреби чи ні».

Особливої уваги в цьому контексті набуває проблема освітньої інклюзії у закладі вищої освіти (*далі – ЗВО*). Так, інклюзивна політика ЗВО передусім передбачає систему принципів та процедур, що розроблені ним для забезпечення рівності, доступності та багатоманітності освітнього середовища – відкритого, доступного і справедливого для всіх учасників освітнього процесу, сприяючи їхній інтеграції та активній участі в академічному й соціальному житті академічної спільноти.

Завдяки нормативним і законодавчим реформам інклюзивна модель освіти стає все більш реальною за умови правильного розуміння суті й необхідності інклюзії всіма учасниками освітнього процесу зокрема та суспільством загалом. Упровадження інклюзивного навчання, безумовно, є позитивною тенденцією розвитку української системи освіти, оскільки з кожним роком дедалі більша кількість осіб з особливими освітніми потребами має змогу здобувати знання та соціалізуватися, що сприяє покращенню їхньої якості життя та інтеграції в суспільство, а також розвитку толерантності та взаєморозуміння серед усіх учасників освітнього процесу.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Питання готовності освітнього середовища закладу вищої освіти до інклюзії стало об'єктом наукових пошуків багатьох авторів. Так, А. Аріщенко (2018) вивчала інклюзивний освітній простір закладів вищої освіти України. Праці Т. Кучай та О. Кучай (2019) присвячено теоретичним основам інклюзивного навчання в закладах вищої освіти, Л. Ніколенко (2023) – філософсько-суспільному виміру інклюзії у вищій освіті, О. Єрьоменко (2016) та К. О. Чупіної (2021) – психолого-педагогічному супроводу студентів з особливими потребами у закладах вищої освіти.

Учений Г. Давиденко (2015, 2018) досліджував досвід інклюзії у закладах вищої освіти Європейського

Союзу, а також упровадження соціальної інклюзії у закладах вищої освіти. Н. Олефір (2020) окреслила співпрацю педагога та батьків дитини з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання, відповідно Г. Шевчук (2021) проаналізувала виклики та перспективи інклюзивної освіти у вищій школі.

За таких умов проблема інклюзивності в закладі вищої освіти передусім передбачає формування психологічної готовності студентського культурно-освітнього середовища закладу до інклюзії, зокрема відповідних переконань, а також змін внутрішніх умов освітнього середовища закладу освіти.

Мета статті – проаналізувати педагогічні умови формування психологічної готовності студентського культурно-освітнього середовища закладу вищої освіти до впровадження інклюзії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інклюзивне навчання – це комплексний процес забезпечення рівного доступу всіх без винятку осіб до якісної освіти. У зв'язку з цим передусім необхідно чітко окреслити організацію навчання в університетах на основі застосування особистісно орієнтованих методів навчання з урахуванням індивідуальних особливостей освітньої діяльності студентів з особливими освітніми потребами (*далі – ООП*) та створення для них сприятливого студентського культурно-освітнього середовища, готового до інклюзії.

На думку дослідниці О. Красоти, освітня інклюзія в широкому сенсі цього поняття передбачає формування рівного доступу до навчання всіх громадян всіх громадян без будь-якої дискримінації; упровадження інклюзивної освіти на всіх рівнях – від початкової й загальної освіти до повної вищої; перетворення всіх закладів освіти в такі інклюзивні освітні простори, де підтримуватимуть усіх учасників освітнього процесу. Тобто, під освітньою інклюзією варто розуміти залучення, включення до освітнього процесу всіх його учасників на усіх його рівнях. За цих умов ідеться про просвітницьку роботу щодо формування толерантного ставлення до здобувачів вищої освіти із особливими освітніми потребами, створення для них безбар'єрного середовища, яке передбачає встановлення спеціального устаткування (пандусів, спеціальних ліфтів, обладнаних санітарних кімнат, маркування приміщень та ін.), що допомагає здобувачам освіти з особливими потребами безперешкодно діставатися до необхідних приміщень під час освітнього процесу.

У зв'язку з цим у ЗВО особливе значення відводиться інформаційно-просвітницькій роботі, яку необхідно проводити систематично, доки принципи освітньої інклюзії не стануть щоденною нормою нашого життя (Красота, 2022, с. 101).

Сучасні теорії інклюзивного навчання ґрунтуються на низці підходів, як-от: компетентнісному, системному, особистісно орієнтованому (орієнтація на особистість того, хто навчається), діяльнісно-практичному (спільна діяльність учасників освітнього процесу), акмеологічному (теоретичне обґрунтування закономірностей досягнення особистістю найвищих рівнів здобутків у власній життєдіяльності та розвитку цивілізації), аксіологічному (система цінностей у нових підходах до підготовки майбутніх фахівців),

синергетичному (комплекс взаємопов'язаних принципів функціонування різних систем, здатних до самоорганізації), інтегративному (забезпечення цілісності системи професійної підготовки та формування професійної компетентності майбутніх фахівців) (Давиденко, 2018, с. 125).

Зважаючи на представлене вище, варто наголосити, що філософія інклюзивності в системі вищої освіти враховує два ключові фактори: інституційно-організаційний (здатність на державному, приватному та суспільному рівнях створювати інклюзивний простір у закладі вищої освіти) та людиновимірний (індивідуальне й суспільне сприйняття ідеї інклюзивності як фундаментальної та безальтернативної гуманістичної й демократичної цінності) (Ніколенко, 2023, с. 92).

У контексті людиновимірного фактора особливої уваги в процесі впровадження інклюзії в закладі вищої освіти потребує насамперед урахування психологічних особливостей студентів з особливими освітніми потребами та бар'єрів, що виникають за умов їхнього спільного навчання й співіснування з одногрупниками із нормотиповим розвитком. Так, дослідник Г. Давиденко вважає, що сучасний підхід до реалізації принципів інклюзивного навчання на практиці тісно пов'язаний із проблемою усунення можливих бар'єрів як процесу та досягненням доступності освітніх послуг як його результату, й відповідно виокремлює такі основні перепони, що гальмують розвиток інклюзії в системі вищої освіти України:

- низький загальний рівень теоретичної підготовки і неконкурентоспроможність абітурієнтів з інвалідністю порівняно із нормотиповими абітурієнтами;
- неготовність матеріальної бази та штату ЗВО до навчання студентів з інвалідністю;
- неготовність сучасних науково-педагогічних працівників до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища;
- непридатність традиційних педагогічних методів та форм навчання до роботи в інклюзивному освітньому середовищі;
- неготовність студентського культурно-освітнього середовища до інклюзії (Давиденко, 2018, с. 125).

У зв'язку з цим важливим компонентом психологічної готовності студентського культурно-освітньо-першого року навчання, коли головним завданням куратора та психолога ЗВО є створення системи позааудиторних заходів, спрямованих на формування в студента здатності пристосовуватися до наявних у суспільстві вимог та критеріїв завдяки присвоєнню їй норм і цінностей означеного суспільства (Чупіна, 2021, с. 76).

Така адаптація може бути представлена в різних формах, наприклад: залучення здобувача освіти із ООП до культурних програм та екскурсій, створення клубів для спілкування студентів із особливими освітніми потребами та їхніми однолітками із нормотиповим розвитком. Однак ці заходи, на думку дослідниці Г. Шевчук, не набули особливого поширення передусім через незначну кількість таких студентів, а також тому, що вони зі свого боку не хочуть «виділятися» й без нагальної потреби не поширюють інформацію про свій стан здоров'я. Тобто, вступивши до закладу вищої

освіти, студент з особливими освітніми потребами самотійно звикає до нових умов життя, навантажень, колективу, викладачів, адже в більшості українських університетів наразі відсутня подібна опіка та увага до «особливих» студентів. Крім того, такі здобувачі освіти змушені самотійно долати бар'єри і звикати до нового освітнього середовища.

Також, на жаль, не отримала широкого впровадження в ЗВО й просвітницька робота зі студентами з питань спільного навчання і надання підтримки однокурсникам з особливими освітніми потребами. Зважаючи на те, що важливим компонентом освітнього середовища є взаємини всередині студентського колективу, сприйняття осіб з ООП у різних групах неодноразово та залежить передусім від культури колективу, зрілості самих здобувачів освіти, ставлення викладачів, умов проведення просвітницької роботи, спрямованої на формування лояльного сприйняття студентів із вадами здоров'я і толерантного ставлення до них (Шевчук, 2021, с. 154).

Отже, під *психологічною готовністю студентського культурно-освітнього середовища до інклюзії* ми розуміємо цілісне утворення, яке являє собою сукупність соціальних, моральних, психологічних якостей і здібностей членів студентського колективу, що дозволяють забезпечувати можливість результативної діяльності щодо включення здобувача вищої освіти з особливими освітніми потребами у навчальну взаємодію з іншими учасниками освітнього процесу.

На основі аналізу теоретичних підходів та узагальнення власного практичного досвіду нами було виокремлено такі педагогічні умови формування психологічної готовності студентського культурно-освітнього середовища до інклюзії:

- організація освітнього процесу ЗВО відповідно до філософії інклюзивності в системі вищої освіти з урахуванням людиновимірного фактора (індивідуальне й суспільне сприйняття ідеї інклюзивності як фундаментальної та безальтернативної гуманістичної та демократичної цінності);
- урахування психологічних особливостей студентів з ООП та бар'єрів, що виникають за умов їхнього спільного навчання з нормотиповими ровесниками, зокрема неготовність студентського культурно-освітнього середовища до інклюзії;
- створення сприятливих умов для студентів з особливими освітніми потребами в процесі адаптації до освітнього середовища закладу вищої освіти;
- проведення просвітницької роботи зі студентським колективом із питань спільного навчання та надання підтримки однокурсникам з особливими освітніми потребами.

Обґрунтування означених вище педагогічних умов дало змогу провести експериментальне дослідження психологічної готовності студентського культурно-освітнього середовища Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне) до інклюзії.

В експерименті взяли участь здобувачі вищої освіти групи П-31 спеціальності 053 «Психологія» (загальна кількість осіб – 30), в якій навчаються студенти з особливими освітніми потребами.

Вивчення стосунків «нормотипових» студентів з однолітками, які мають інвалідність, показало, що загалом здобувачі освіти налаштовані на позитивне сприйняття однолітків з інвалідністю за умови успішної комунікації з ними. Їхні стосунки передусім залежать від системи інформування студентів з авторитетних джерел, позитивного особистого досвіду їхнього спілкування з особами з інвалідністю.

На основі критеріїв та показників нами були виокремлені рівні сформованості (високий, середній та низький) психологічної готовності студентського культурно-освітнього середовища до інклюзії. Зокрема, у ролі показника психологічної готовності студентського культурно-освітнього середовища до інклюзії ми визначили емоційно-комунікативний компонент. До показників і критеріїв сформованості було підібрано відповідні методи і методики, як-от анкетування, тестування (наприклад, тест для визначення рівня сформованості емпатії) (Кіндратюк, Литвин, 2023, с. 19).

За результатами дослідження сформованості в студентів емоційно-комунікативного показника психологічної готовності студентського культурно-освітнього середовища до інклюзії нами було виявлено, що 25,0 % здобувачів вищої освіти мають високий рівень його сформованості, 41,7 % – середній, відповідно 33,3 % – низький.

Після вивчення психологічної готовності студентського культурно-освітнього середовища до інклюзії було з'ясовано, що 25,0 % студентів мають високий рівень сформованості психологічної готовності студентського культурно-освітнього середовища до інклюзії. Студентам означеної вище групи притаманна емпатія, глибокі психолого-педагогічні знання, зокрема вони прагнуть до постійного їх поповнення.

41,7 % респондентів були віднесені нами до середнього рівня сформованості психологічної готовності студентського культурно-освітнього середовища до інклюзії. Такі студенти мають недостатній або ж частковий обсяг знань (тобто, вони уривчасті, не повною мірою осмислені) із педагогіки та психології, вони поверхово володіють емпатією.

Для 33,3 % студентів мають низький рівень психологічної готовності студентського культурно-освітнього середовища до інклюзії. Для них не лише характерна повна або часткова відсутність знань із педагогіки та психології, а й несформованість емпатії.

Отже, отримані результати дають змогу констатувати, що здобувачі вищої освіти загалом недостатньо обізнані з особливостями формування психологічної готовності студентського культурно-освітнього середовища до інклюзії. Це спонукало нас до проведення формувального експерименту, основна мета якого полягала в реалізації педагогічних умов формування психологічної готовності студентського культурно-освітнього середовища до інклюзії.

Реалізація педагогічних умов для студентів-третьоккурсників Національного університету водного господарства та природокористування, які брали участь в експерименті, відбувалася в процесі удосконалення змісту навчальних дисциплін спеціальності «Психологія» з метою посилення людиноцентричного фактора відповідно до філософії інклюзії (вивчення

дисципліни «Психологія інклюзії»; консультативна робота студентів на кафедрі суспільних дисциплін у межах роботи Простору психологічного розвитку; просвітницька робота куратора групи та психологічної служби університету).

Так, у межах роботи Простору психологічного розвитку було проведено низку заходів, що ефективно вплинули на формування психологічної готовності студентського культурно-освітнього середовища до інклюзії, а саме:

- лекція-тренінг «Комунікативний аспект надання соціальної послуги супроводу під час інклюзивного навчання» (<https://www.facebook.com/photo/?fbid=1101612028430712&set=a.522643736327547>);

- тренінги до Дня психічного здоров'я «Як зберегти ментальне здоров'я під час війни», «Мандала як спосіб самопізнання» (<https://www.facebook.com/photo/?fbid=1139793927945855&set=pcb.1139795997945648>) та «Особливості діагностики проявів тривожності методами арттерапії» (<https://www.facebook.com/photo/?fbid=1132071188718129&set=pcb.1132073088717939>);

- вебінар «Особливості складання і впровадження психокорекційних програм» (<https://www.facebook.com/photo/?fbid=1127246929200555&set=pcb.1127247819200466>);

- майстер-клас «Малюнок як засіб емоційної регуляції» (<https://www.facebook.com/photo/?fbid=1118069263451655&set=pcb.1118070353451546>);

- виконання вправ EMDR-терапії та практик, що допомагають покращити емоційний стан і внутрішній баланс особистості (<https://www.facebook.com/photo/?fbid=1184341347025208&set=pcb.1184341737025169>);

- інтегроване підсумкове заняття у формі наукової конференції «Проблема інклюзивної освіти в Україні» (<https://www.facebook.com/photo/?fbid=1024787739446475&set=pcb.1024790992779483>).

Крім того, варто наголосити, що в процесі педагогічного експерименту було перевірено ефективність запропонованих педагогічних умов формування психологічної готовності студентського культурно-освітнього середовища до інклюзії. За результатами експериментального дослідження було з'ясовано, що їхня реалізація забезпечила позитивну динаміку сформованості психологічної готовності студентського культурно-освітнього середовища до інклюзії. Так, кількість студентів, які досягли високого рівня сформованості психологічної готовності студентського культурно-освітнього середовища до інклюзії, зросла на 13,4 %; середнього – на 13,3 %. На низькому рівні їхня кількість зменшилась на 26,7 %. Результати контрольного етапу експерименту засвідчили позитивну динаміку показників, що відображають рівень сформованості психологічної готовності студентського культурно-освітнього середовища до інклюзії.

Отже, інклюзивна освіта покликана орієнтуватися на можливість здобуття вищої освіти осіб з особливими освітніми потребами, зокрема вони мають бути включені до загального освітнього процесу, відповідного студентського культурно-освітнього середовища, що в подальшому дасть змогу їй стати рівноправним членом суспільства.

Висновки. На основі аналізу наукових джерел

нами було визначено та обґрунтовано теоретичні основи формування психологічної готовності студентського культурно-освітнього середовища до інклюзії. Результати проведеного дослідження свідчать, що однією з головних умов ефективності інклюзивної вищої освіти є формування психологічної готовності студентського культурно-освітнього середовища до інклюзії, яка передбачає роботу із соціальним оточенням студента, сприятливе середовище освітнього простору, до якого він залучається, а також адаптація до умов закладу вищої освіти і своєї майбутньої професії.

Насамкінець варто наголосити, що рівень психологічної готовності студентського культурно-освітнього середовища до інклюзії залежить не лише від рівня освіти та загальної культури, індивідуальних особливостей, рівня власної вихованості здобувачів освіти, а передусім від можливості реалізації відповідних педагогічних умов.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в компаративному аналізі ефективності впровадження інклюзії у закладах вищої та загальної середньої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 19.12.2017 № 2249-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text> (дата звернення: 28.03.2025).

Аріщенко, А. (2018). Інклюзивний освітній простір ЗВО України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. № 5. С. 381–389. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/pednauk_2018_5_37.pdf (дата звернення: 28.03.2025).

Кучай, Т., Кучай, О. (2019). Теоретичні основи інклюзивного навчання у закладах вищої освіти. *Науковий вісник МНО імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. № 2. С. 162–164. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/Nvmdup_2019_2_32.pdf (дата звернення: 09.04.2025).

Ніколенко, Л. М. (2023). Інклюзія у вищій освіті: філософсько-суспільний вимір. *Науковий журнал Хортницької національної академії. Серія «Педагогіка. Соціальна робота»*. Вип. 1 (10). С. 87–93. URL: <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2023-10-9> (дата звернення: 09.04.2025).

Срьоменко, О. (2016). Психолого-педагогічний супровід студентів з особливими потребами в вищих навчальних закладах. *Актуальні питання гуманітарних наук*. № 15. С. 313–320. URL: https://aphn-journal.in.ua/archive/15_2016/39.pdf (дата звернення: 28.03.2025).

Чупіна, К. О. (2021). Психолого-педагогічний супровід студентів з особливими освітніми потребами в умовах закладу вищої освіти. *Психологічний журнал*. Вип. 7. Т. 1. С. 74–85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psj_2021_7_12 (дата звернення: 09.04.2025).

Давиденко, Г. В. (2015). Інклюзія у вищих навчальних закладах Європейського Союзу: монографія. Вінниця: Нілан-ЛТД. 314 с.

Давиденко, Г. В. (2018). Упровадження соціальної інклюзії у закладах вищої освіти: бар'єри та шляхи їх подолання. *Вісник Університету імені Альфреда*

Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». № 2. С. 123–128. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vduer_2018_2_21 (дата звернення: 28.03.2025).

Олефір, Н. (2020). Співпраця вчителя та батьків дитини з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. *Нова педагогічна думка*. № 2 (102). С. 72–75. URL: <http://npd.roippo.org.ua/index.php/NPD/article/view/172/144> (дата звернення: 09.04.2025).

Шевчук, Г. Й. (2021). Інклюзивна освіта у вищій школі: виклики та перспективи. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. Вип. 3. Ч. 2. URL: <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.3.2.23> (дата звернення: 28.03.2025).

Красота, О. В. (2022). Сучасні виклики упровадження освітньої інклюзії у вищій школі. *Актуальні питання розвитку світової економіки та міжнародного співробітництва: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції* (м. Харків, 01–28 лют. 2022 р.). Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова. С. 101–103. URL: <https://ojs.kname.edu.ua/index.php/area/article/view/2913/2754> (дата звернення: 28.03.2025).

Організація самовдосконалення майбутніх педагогів на основі діагностики схильності до професійної діяльності : метод. реком. / уклад. Б. Кіндратюк, С. Литвин-Кіндратюк. 2-ге вид., випр. і доп. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. URL: <https://kpibs.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/126/2023/06/orhanizats.samovdoskon.-majbut-pedahoh.-na-osnovi-diiahnostyky.pdf> (дата звернення: 09.04.2025).

REFERENCES

Pro reabilitatsiiu osib z invalidnistiu v Ukraini: Zakon Ukrainy [On the Rehabilitation of Persons with Disabilities in Ukraine: Law of Ukraine]: vid 19.12.2017 № 2249-VIII. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text> (Accessed 28.03.2025). [in Ukrainian].

Arishchenko, A. (2018). Inkluzivnyi osvithniy prostir ZVO Ukrainy: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku [Inclusive Educational Space of Higher Education Institutions of Ukraine: Current State and Development Prospects]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii*, no. 5, pp. 381–389. Available at: file:///C:/Users/User/Downloads/pednauk_2018_5_37.pdf (Accessed 28.03.2025). [in Ukrainian].

Kuchai, T., Kuchai, O. (2019). Teoretychni osnovy inkluzivnoho navchannia u zakladykh vyshchoi osvity [Theoretical Foundations of Inclusive Education in Higher Education Institutions]. *Naukovyi visnyk mnu imeni V. O. Sukhomlynskoho. Pedahohichni nauky*, no. 2, pp. 162–164. URL file:///C:/Users/User/Downloads/Nvmdup_2019_2_32.pdf (Accessed 09.04.2025). [in Ukrainian].

Nikolenko, L. M. (2023). Inkluziia u vyshchii osviti: filosofsko-suspilnyi vymir [Inclusion in higher education: philosophical and social dimension]. *Naukovyi zhurnal Khortytskoi natsionalnoi akademii. Seriia «Pedahohika. Sotsialna robota»*, issue 1 (10), pp. 87–93. Available at: <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2023-10-9> (Accessed

09.04.2025). [in Ukrainian].

Yeromenko, O. (2016). Psykholoho-pedahohichnyi suprovid studentiv z osoblyvymy potrebamy v vyshchych navchalnykh zakladakh [Psychological and pedagogical support of students with special needs in higher educational institutions]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, no. 15, pp. 313–320. Available at: https://aphn-journal.in.ua/archive/15_2016/39.pdf (Accessed 28.03.2025). [in Ukrainian].

Chupina, K. O. (2021). Psykholoho-pedahohichnyi suprovid studentiv z osoblyvymy osvithnimy potrebamy v umovakh zakladu vyshchoi osvity [Psychological and pedagogical support of students with special educational needs in the conditions of a higher education institution]. *Psykhologichnyi zhurnal*, issue 7, vol. 1, pp. 74–85. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psj_2021_7_12 (Accessed 09.04.2025). [in Ukrainian].

Davydenko, H. V. (2015). Inkluziia u vyshchych navchalnykh zakladakh Yevropeiskoho Soiuzu [Inclusion in higher education institutions of the European Union]: monohrafiia. Vinnytsia: Nilan-LTD. 314 s. [in Ukrainian].

Davydenko, H. V. (2018). Uprovadzhennia sotsialnoi inkluzii u zakladakh vyshchoi osvity: bariery ta shliakhy yikh podolannia [Implementation of social inclusion in higher education institutions: barriers and ways to overcome them]. *Visnyk Universytetu imeni Alfreda Nobelia. Serii «Pedahohika i psykhologhiia»*, no. 2, pp. 123–128. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdupe_2018_2_21 (Accessed 28.03.2025). [in Ukrainian].

Olefir, N. (2020). Spivpratsia vchytelia ta batkiv dytyn z osoblyvymy osvithnimy potrebamy v umovakh inkluzyvnogo navchannia [Cooperation between a teacher

and parents of a child with special educational needs in the context of inclusive education]. *Nova pedahohichna dumka*, no. 2 (102), pp. 72–75. Available at: <http://npd.roippo.org.ua/index.php/NPD/article/view/172/144> (Accessed 09.04.2025). [in Ukrainian].

Shevchuk, H. Y. (2021). Inkluzyвна osvita u vyshchii shkoli: vyklyky ta perspektyvy [Inclusive education in higher education: challenges and prospects]. *Akademichni studii. Serii «Pedahohika»*, issue 3, part 2. Available at: <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.3.2.23> (Accessed 28.03.2025). [in Ukrainian].

Krasota, O. V. (2022). Suchasni vyklyky uprovadzhennia osvitnoi inkluzii u vyshchii shkoli [Modern challenges of implementing educational inclusion in higher education]. *Aktualni pytannia rozvytku svitovoi ekonomiky ta mizhnarodnoho spivrobitnytstva: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii* (Kharkiv, 01–28 liut. 2022 r.). Kharkiv: KhNUMH im. O. M. Beketova, pp. 101–103. Available at: <https://ojs.kname.edu.ua/index.php/area/article/view/2913/2754> (Accessed 28.03.2025). [in Ukrainian].

Orhanizatsiia samovdoskonalennia maibutnykh pedahohiv na osnovi diahnozyky skhylnosti do profesiinoi diialnosti [Organization of self-improvement of future teachers based on diagnostics of predisposition to professional activity]: metod. rekom. / uklad. B. Kindratiuk, S. Lytvyn-Kindratiuk. 2-he vyd., vypr. i dop. Ivano-Frankivsk: Prykarp. nats. un-t im. V. Stefanyka. Available at: <https://kpibs.pnu.edu.ua/wpcontent/uploads/sites/126/2023/06/orhanizats.samovdoskon.-majbut-pedahoh.-na-osnovi-diahnozyky.pdf> (Accessed 09.04.2025). [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції: 10.05.2025

УДК 378.1:378.147:61

DOI: 10.37026/2520-6427-2025-122-2-88-92

Наталія ДУБ,

кандидат наук з державного управління,

доцент, декан факультету

КЗВО «Львівська медична академія

імені Андрея Крупинського»,

м. Львів, Україна

ORCID: 0000-0001-6193-9407

e-mail: oak_an@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ З ІНВАЛІДНІСТЮ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МЕДИЧНИХ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ

Анотація. У статті проаналізовано проблему забезпечення інклюзивності освітнього простору в умовах медичних освітніх закладів для студентів з інвалідністю. Підсумовано практичний досвід реалізації інклюзивної освіти в системі вищої медичної освіти, що свідчить про необхідність підвищення рівні володіння педагогами спеціальними методами та технологіями роботи зі студентами з

особливими освітніми потребами.

Визначено, що студенти з інвалідністю, які навчаються в медичних освітніх закладах, відчують підвищену потребу у створенні системи комплексного супроводу. До важливих завдань психолого-педагогічного супроводу студентів з інвалідністю під час навчання віднесено формування навичок ефективного навчання; психологічну адаптацію до умов освітньої